

Beszélgetés Karácsony Zsolttal az identitásról (is)

- Mi már jó pár éve ismerjük egymást, a de azért csak magadról esetleg valamit, mi az ami lényeges?
- Talán az, hogy serdülőkkel foglalkozom vagy husznvalahány éve, '92 óta. Kifejezetten ilyenek a Tini telefon, a kortárs segítés, csoportok meg egyéni konzultációk, segítő képzések. De a félmunkahelyemen is folyamatosan.
- A városban ezt talán te csinálod a legintenzívebben.
- Azt nem tudom, én biztos.
- Te biztos, merthogy amikor ilyesmi szóba kerül, akkor azért te vagy a... amennyire én tudom, merthogy egy körökben forgunk, alapvetően te csinálod ilyesmit.
- Hát én elég sokat csinálom az biztos. Nem tudom, hogy mások mennyire.
- Aztán lehet, hogy más is csinálja
-

- - -

- Te ezek szerint folyamatosan serdülők között vagy, képen vagy identitás ügyben is, meg ezzel az egész kalanddal, gondolom náluk kezdődik ez az nagy identitás kaland, hogy keresik magukat meg ilyesmi.
- Hát persze.
- Maga az identitás az kamasz korban kezd el csúcsosodni, mint probléma?
- Van korábbi szakasza.
- Az első dackorszaktól kezdve...
- Így van, de az megismétlődik kamasz korban, más szinten.
- Sokkal profibban.
- Igen, meg hát egy kicsit élesebben, és azt szokták mondani, hogy a családon belül is megjelenik ez a fajta identitás keresés. Van aki azt mondja, hogy az a jó, ha veszekednek, mert kipróbálja, magát képviseli stb. De van aki azt mondja, hogy nem muszáj veszekedni, úgy is meg lehet oldani, a dolgokat. Akkor először is tisztázni kéne, hogy mi az identitás: énazonosságot jelent. Az elemei pedig abból adódnak, hogy mit érez a fiatal, milyen szeretne lenni, milyennek látják és milyen. Tehát ebből kellene egy kicsit összekovácsolódni, ehhez viszont a célok meg feladatok megtalálása is kell. Hiszen ebben a korban fejlődési krízist élnek át, és ez az, hogy egy magasabb szintre tudjanak majd menni. Már út a felnőttkor felé, de ehhez egy hármaskérdést kell megoldani: családon kívüli intimitás megtalálása, a szexuális identitás megszilárdulása illetve a pályaorientáció, legalábbis nyomokban legalább. Merthogy azért nem kell egy az egyben tudni, de legalább...
- Valami irány azért nem baj hogyha látszik.
- Így van, az egyáltalán nem baj ha látszik. Na ennek a hármaskérdésnek meg kell szilárdulnia. De miből lehet látni? A családon kívüli intimitást pl. lehet abból, hogy egyre inkább a kortárs csoportok között járnak, fontos a külső megjelenés, a referencia csoportok. A szexuális identitás megszilárdulásának a külső jegyei pl. akár az öltözködésben akár megjelenhetnek, majd pedig később a kapcsolatok teremtésében. Illetve a célok: nem feltétlenül kell már kilőni egy szakmát, hogy én abban vagyok, hanem egy érdeklődési területet kellene megtalálni leginkább. Ez lehet hobbi is, meg bármi. És ha ez

kristályosodik, az folyamatában úgy elég jó tud lenni. Igazság szerint egy kicsit túl van már misztifikálva ez a serdülő kor, tehát hogy úristen, mi lesz akkor, szülőkből is felmerül persze, hogy mi lesz ha serdül a gyerekm, de a gyerekekben is, hogy miket kell csinálni meg hogy. Tulajdonképpen lassan már egy ilyen felmentés bizonyos dolgokra, hogy biztos azért van mert én serdülő vagyok. Énszerintem sem nem nehezebb de sem nem könnyebb, mint a 3-5 éves kor vagy a kisiskolás kor. Vannak plusz nehézségei, mondjuk kis korban a szülőkkel éli át teljesen, itt pedig már muszáj nyitni kifelé. Meg nagyon bejátszik, azt tapasztalom, a teljesítmény orientáció. Annak vagy a teljes azonosulása vagy a teljes elutasítása.

Mindennek a hátterében van - ezt én már négyesnek mondom nem hármasknak - a biológiai oldal, a serdülés testi vonatkozásai, öröklött tulajdonságok, illetve a személyiség típusa, tehát hogy kifelé forduló - befelé forduló stb. A szocializáció, hogy hol neveltek, milyen környezetben, egyáltalán milyen településen, az sem mindegy, illetve bevitték egy új fogalmat, ez a spiritualitás fogalma ami talán elég fontos, ezt én úgy mondanám, hogy egyfajta hit megtalálása vagy...

- Világnézet vagy világhoz hozzáállás.
- Így van, de hogy az azzal való belső azonosulás is fontos volna. Ez a hit nem feltétlenül a vallás, de az is lehet, tényleg egyfajta hozzáállás a világhoz, önmagához, ez sokat jelenthet. Na és ezek ha úgy összhangban vannak, akkor nyilván a teljesítmény is úgy alakul. Ha ezeknél valahol van valami deficit, hiány, akkor az megjelenik a teljesítményben is. Meg hát a környezetében, ez teljesen logikus. Azért bizonyos szélsőséges jelenségeknél, hogyha valamit csinál a gyerek nem kell feltétlenül megijedni, mert ez a kor az amikor nyilvánvaló, hogy ki kell hogy próbáljon dolgokat, viszont egy érzelmi biztonságnál tulajdonképpen nem gáz hogyha kipróbál valamit. Tehát egy lehetőség a serdülő kor, és egy érzelmi biztonságnál nem nagyon kell megijedni a dolgoktól. Viszont nyilván odafigyelést kíván.
- Hát akkor igazából ez már a harmadik vagy hanyadik ilyen dackorszak-féle, csak ez dinamikájában más, meg irányultságában...
- Az irányában, így van, tulajdonképpen érzelmi szélsőségekben talán nem, merthogy a dackorszakban is jelen van...
- Csak amikor fél méteres a gyerek, nem veszi annyira komolyan az ember.
- Meg a távolodást legalább annyira átéli a szülő is, mint a gyerek, mégiscsak a kirepülés. Hát egy apának milyen gáz látni azt, hogy a lányának van egy partnere vagy valami...
- És hogy milyen.
- És hogy milyen a partner. Meg azt érzik, hogy nem csinál semmit, ez a gyerek elromlott, csak morogva szól vissza. Megkérdezik mi volt az iskolában - semmi, hagyjál már. Egyre inkább becsukódnak az ajtók a szülők előtt, és amikor megnézi, úgy érzi a szülő, hogy kényelmetlen a gyereknek, hogy ott van. Viszont megvan a túloldala, hogy indokolatlanul egyszer csak odamegy, megöleli, kitárja magát teljesen. Tehát ezek a szélsőséges jelenetek elő szoktak fordulni. Merthogy itt az intimitás-izolációnak gyakorlása van. Már elkülönülés de közeledés is, ennek a kipróbálása történik.
- Tehát igazából ez egy pattogás a falak között és jó esetben szépen letisztul és kialakul egy olyan egyensúly, amiben már van teljesítmény, amiben kialakul egy hobbi, egy érdeklődés egy normális nemi identitás, és ebbe az elején meg a közepén is belefér az, hogy teljesen szélsőséges dolgok előfordulnak.

- Így van. A divatnál is meg szoktunk ijedni, hogy egyik nap ez megy, aztán egyszer csak homlokegyenest változik. Vagy pl. tényleg tanulásban is van ilyen, félévkor bukik nem tudom én mennyiből, év végén meg ötös lesz. Vagy pont fordítva. De nyilván azért vannak jelzések, hogy mikor veszélyes ez a helyzet. Többféle dologból lehet észrevenni. Ha pl. kortárs kapcsolatai nem jelentkeznek, hanem inkább a koránál jóval fiatalabbakkal van. Vannak ezek a nagyzásos fantáziák, a magába fordulás. Alvászavarok szoktak lenni elég sűrűn, nehéz álmok, merthogy az érzelmi, indulati háztartásnak a szélsőségesége, meg a hormonális változások egyébként aktívabb álommunkát is hoznak. Pl. az nagyon jó, ha egy szülő megkérdezi, megbeszéli vele, tekintettel arra hogy elhagyja egy kicsit vagy búcsúzik egy kicsit a gyerekkorától. Az is egy elválás, és sokszor megjelennek ilyen halál-álmok a gyereknél, amitől ők megijednek, de nem mindig mondják el.
- Tehát ez egy normális gyász folyamat tulajdonképpen.
- Teljesen normális, csak azt kell tudják, hogy az üzenetük az az, hogy nekem dolgom van a másikkal, tehát ennyi. Ezek nem bejósoló álmok - mert képesek szorongani ezen, hogy ez meg fog történni, meg álmos-könyveket forgatnak amibe mindenfélék vannak. Tehát ezek gyakoriak, amikor megkérdezem, akkor szinte mindenki vállalja, és nagyon meg tudnak könnyebbülni egyébként, hogy ez egy pofon egyszerű dolog. Muszáj a serdülő kor kapcsán az öngyilkosságról is szót ejteni. Azt mondják, hogy pont a miatt, mert a fejlődési krízis - ami teljesen normális, mert nyilván a kicsi gyerek is krízisben van amikor föl kell állni, meg ilyen feladatai vannak -, serdülő korban is ez az elválási, leválási helyzet ez fejlődési krízis, de ha akut, eseti krízisek jönnek be, akkor a kettő összeadódik. És bizonytalan belső identitásnál ez felnagyíthat és nagyon sűrűn vannak ilyen öngyilkossági fantáziák. Azt tudnia kell a felnőtteknek, hogy a halálról való beszélgetések azok nem gázak. Az ott törvényszerű, merthogy a fogalmi gondolkodás meg a világ megismerésének ez része. Úgyhogy ettől önmagában nem kell megijedni szerintem. Azért az öngyilkossági fantáziák, az már nehezebb. Milyen vészjelekből lehet látni? Amikor hirtelen teljesen másként viselkedik, ilyen jelzések vannak, valami érthetetlen van a viselkedésében.
- Tehát ha hirtelen kifele vagy befele fordul, aktív lesz vagy passzív lesz.
- Így van, tehát valószínűleg leginkább ezt tudnám mondani, de itt sem kell mindig megijedni, hanem biztonsággal közelíteni felé, és akkor az oldódhat.
- Itt is az a megoldás, hogy érzelmi biztonság, tehát hogy ott kell lenni mellette, vele, akár szülőként akár kortársként.
- Meg folyamatos konzultációk azért. Meg egyet kell tudni nekünk felnőtteknek, hogy a serdülőkori kritikus gondolkodás, azért az igen fontos. Merthogy iszonyúan jó megfigyelők és bizony nagyon reálisan látnak minket, felnőtteket. Én erről azt gondolom, hogy ha hiteles vagyok, akkor el tudom fogadni hogyha én hibázok és akkor ő is. És azzal segítek neki, hogy ő is le tudja fogadni ha ő hibázik. De hogyha én erkölcsi prédikációt tartok, úgy hogy nem vagyok hiteles, akkor bizalomvesztés lesz.
- Tehát a vizet prédikálás és bort ivás az nagyon nem jön be.
- Így van. Tehát hogy ez tuti, hogy erre figyelni kell. Inkább elmondani, hogyha én hibáztam és elnézést kérni, merthogy ezt megtehetem és ezzel tanítom a fiatalat. Furcsa, hogy a kortárs hatásban gondolkodunk, hogy a gyerekek viszik őket, de azért ők igen éles szemmel figyelik a felnőtt modellt. Úgyhogy ez is igaz.

- Illetve mivel elég konfrontatív időszak, tehát lehet hogy régebben is látta a hibákat, de most meg is mondja. Sokkal inkább képviseli magát és ilyenkor nagy kérdés, sokan vagy védekeznek vagy támadnak. Vagy akármi a helyett, hogy ...
- Vagy elhallgatják.
- Vagy elzavarják a gyereket vagy bármi.
- Szülőként érdemes a saját serdülőkorra visszanyúlni egy picit szerintem, hogy én milyen voltam, hogy voltam és akkor az közelebb hoz a gyerekekhez. Nagyszülőként is nagyon fontosak a gyökerek, a fiataloknak ebben az életkorban minél több saját élményű történetet adunk elő neki, annál inkább ős is vissza fogja adni a saját élményű történetét. Csak ezek sem erkölcsi prédikáció formájában, nem úgy, hogy bezzeg az én időmben hogy működött, hanem egyszerűen az, hogy működött az én időmben. És kérdéssel, hogy a te idődben hogy működik.
- Vagy én hogy működtem az ő idejében és akkor ez által egy szolidaritást vállalok vele, hogy én is voltam ilyen állapotban és megkopaszodtam meg izé, de igazából ugyanazt átéltük.
- Bizony. Úgyhogy ezek fontos, intim beszélgetések, csak ne rátukmálós legyen.
- Persze, nem úgy, hogy most szerdánként kettőtől háromig ez a program, hanem ahogy alakul.
- És az a mit történt az iskolában kérdés, arra ne várjunk választ igazán.
- Mert ha történt úgyis mondja, ha meg nem történt...
- Így van, de azért föl kell tenni naponta azt a kérdést, csak ne várjunk rá választ.
- Persze, ez arról szól, hogy érdeklődünk utána.
- Így van.
- És ezt kell kifejezni.
- De tudjuk, hogy úgysem mond semmit. Vagy ha mond...
- Akkor majd egy fél óra múlva előjön.
- És ráadásul praktikus ezt a serdülőnek is, de a szülőnek is azt elfogadni vagy megbeszélni egy jó hangulatukban, hogy ha látom a gyereken - úgyis észreveszem, hogy gáz van - és megkérdezem mi baj, akkor azt fogja mondani, hogy semmi. De ha én jó hangulatban meg bírom vele beszélni, hogy amikor rákérdezek, hogy mi baj, akkor mondja azt, hogy majd elmondom, akkor én is nyugodtabb leszek, meg ő is. Tehát megengedni ezt a kicsi időbeli eltolódást. Hadd vonuljon vissza, hadd gondolja át, ennyi.
- Meg hát ez ugye az énhatárokról is szól, tehát ha kérdeznek és válaszolok akkor egy alkalmazkodó vagyok, mikor alapvetően lázadnom kéne. És hogyha én megtehetem azt, hogy nem kell mondanom akkor sokkal inkább tudom mondani, minthogyha ez elvárás. Ráadásul direkt most és azonnal, hogy látom rajtad és mondd már el.
- Hát nyilván aggódunk szülőként és erre az aggódásra, ha tényleg sikerül megegyezni akkor korrekt válasz az, hogy majd később elmondom. Mert akkor tudom, hogy elmondja, biztonságban tudom, nem piszkálom, megengedem neki - tehát egy kis eltolás időben. Szerintem legalábbis ez jó.
- Kortársak tehetnek-e valamit? Sok kifejezetten kortárs segítővel dolgozol.
- Hát én azt gondolom, hogy eleve a minta. Merthogy a felkészítések során azért van egyfajta kapcsolat felnőtt szakemberekkel, információk vannak, egy-két negatív hiedelmet eloszlatunk. Ha berúgott a barátja akkor nem szégyen, hogyha fölhívja az anyját, hogy jöjjön oda, mert akkor nem elárulja a barátját hanem segíti a helyzetben.

Ilyen negatív hiteket kell eloszlatni időnként. Ezek már önmagában a hatással bírnak, az információ többletek.

- E szerint kortárs segítőnek az a dolga, hogy tisztában legyen magával és stabilabb legyen, hogy a kortársak tényleg hozzá fordulhassanak. Illetve ő is egyfajta mintát tudjon. És pl. a negatív hiedelmeket amikor egy csoportba hülyeséget beszélnek akkor azt tudja képviselni, hogy azért ez nem.
- Azért lehet másként is. Serdülőnél sosem érdemes nemet mondani, hanem hogy lehet másként is. Inkább ezt. Mert ebből a tagadásból állnak egy picit. Meg hát azért érdemes inkább alternatívákat kínálni. Meg amikor ilyen nagyzasos fantáziáik vannak, megkérdezik, hogy mi leszel, politikus vagy király, vagy űrhajós, bármi örületet mond. Annak idején fogalmazta meg egy serdülő csoport önmagában hogy hogyan segítsük őket; akkor azt írták, hogy adj egy téglát a légváramhoz, amin én el tudok indulni. Tehát ha azt mondja, hogy űrhajós leszek, akkor én azt mondom, hogy ez tök jó, ahhoz kell a fizika meg a matek meg a számítógép ismeret.
- Meg edzés.
- Meg edzés. De hogy mi kell hozzá. Ez fontos. Vagy azt mondja, hogy ő pop zenész lesz, hát akkor bizony ahhoz tudni kell a szolfézszt meg a klasszikus zenét is.
- És lehet ezen együtt dolgozni. Tehát nem arról van szó, hogy leállítani.
- Abszolút nem, sőt megtámogatni.
- Merthogy pont ez fogja húzni és ez által indul el bármi felé.
- Így van. Hát aztán majd ő az útjában kialakul, hogy az lesz, nem az lesz, de abból is marad.
- A szolfézs nem egy haszontalan dolog.
- Így van.
- Ami még a kortársak mellett felmerült, ez a fogyasztói dolog bennem. Tehát most egy ilyen nagyon fogyasztói világban élünk. Ezt mondják az addikcióknál is, hogy az összes reklám arról szól, hogy vedd meg és jobb lesz, jobban leszel, mindent megoldunk csak ennyibe kerül. Hogy például pont az identitás az, amivel meg kell küzdeni. Tehát aki nem éli meg a szélsőségeket az nem biztos hogy megtalálja a középutat. Nem biztos, hogy át kell élni, de legalább végig kell gondolni. Nem kell hülyeséget csinálni, de érezni kell, hogy bennem van egy csomó hülyeség. Gondolom én.
- Ezek a kipróbálások ezek neccesek tudnak lenni. Azt szoktuk tanulni, vagy régen erre tanítottuk a gyerekeket, hogy előítélet mentesen működjenek a világgal kapcsolatban, most pedig már az utóbbi években én arra próbálom tanítani a gyerekeket, hogy legyen előítéletük.
- Például a reklámokkal?
- Például. Az előítélet inkább így, hogy prekonceptió, előfeltevés. Ebben a megváltozott információ dömpingben muszáj nekem egy bizonyos tapasztalat után kizárni dolgokat. Tehát hogy ez nem. Ez olyan, mint az e-mail fiókba beérkező reklámok, hogy eleve már nem nyitom meg. Érdemes megtanulni, hogy nem nyitom meg ezt a dolgot mert az borzasztóan szét tudja ejteni a gyerekeket. És hogy ezt már nem próbálom ki, merthogy ezzel én előítéletes vagyok. Én azt mondom magamról, hogy a drogot már nem próbálom meg, mert nem tudnék leszokni. Például.
- Vagy valamelyik drogot.
- Vagy valamelyiket, így van. Ami egyébként nekem tetszik, hogy például egyre több fiatal nem dohányzik, én ezt veszem észre.

- Statisztikailag nem...
- Statisztikailag nem, azt nem tudom, de aki hozzám kerül egyre többen nem dohányoznak. És ennek örülök, mert mondjuk azért mindegy...
- Pedig a dohányzás egy nagyon jó közösségi összejöveteli forma akármilyen körben. Azért a dohányosok ...
- Igen, ez tény, de nem muszáj ahhoz dohányozni.
- Csak úgy nehezebb.
- Ühüm, ez így van. Úgyhogy ennek örülök.
Amúgy ez a fogyasztói dömping és ez a habzsolás és ez az információ örület, a Facebook megjelenés, satöbbi sok esetben ezekhez elég negatív hatás társul. Nem kell, hogy feltétlen azzal társuljon, de sokszor igen. Pl. a Facebook veszélyei is... Van a pozitív oldala is, hogy szinte közvetlenül tudok reagálni. Milyen jól esik egy gyereknek, ha azt mondja, hogy holnap megyek fogorvoshoz és akkor gyorsan együtt sajnálják kétszázan, hogy te szegény. Egy kicsit így megtárgyalni, meg lehet osztani bizonyos élményeket stb. egyfelől, tehát ennek nyilván lehet támogató hatása is. De másfelől iszonyú veszélyei is vannak. Hát azt azért igazán nem gondolom, hogy teljes mértékben helyénvaló, hogy valakinek 800 000 ismerőse van és tulajdonképpen ott nyitja meg az életét. Én azt gondolom, hogy egy kellő óvatosság kell mindenkinél. Az identitást kicsit hátrálthatja az, hogy aki nem vállalva önmagát más nevében jelentkezik be, más profilt csinál - kipróbál valamit, de az nem annyira pozitív szerintem.
- Tehát hogy csinál egy virtuális identitást magának és abban él tulajdonképpen?
- Abban mer élni, és az életben meg nem teszi. Ez nehézkes nekem. Ezek a kapcsolatban vagyunk című dolgok, tehát hogy partnerkapcsolat és nem is találkoznak. És kiderül pl. hogy lány fiúval gondolta, hogy beszélgetett, aztán elmegy a találkozóra és kiderül, hogy lány. Ez igazán nehézkes helyzet tud lenni, tehát én ebben óvatosságra biztatnám a fiatalokat. Meg a kortárs hatásban a Facebook nagyon veszélyes tud lenni, amikor amikor föltettek fényképeket, vagy azt a videót erről a lányról és öngyilkos lett. Tehát át se gondolják, hogy milyen a hatás, egy kattintással tönkre lehet tenni életet. Úgyhogy ez talán nehézkes meg veszélyes.
- Olvastam valami cikket arról, hogy egyre szétesettebbek az emberek, nem tudnak figyelni. Valami neves egyetemen volt egy felmérés, hogy ugye normálisan egy 50'-et az emberek tudnának figyelni, de nem tudnak, mert folyamatosan, most már 5-10'-enként eszükbe jut, hogy kaptam-e e-mailt, kerestek-e, stb. Főleg aki folyamatosan fent van a Facebookon hogyha már egy órán át nem kapott valamit akkor, akkor nem történt semmi. Tehát amikor jelen vagyunk a világban akkor is félig-meddig átlóg a lábunk egy másik világba, ami dinamikus, ami színes, történik valami és ez befolyásolja azt is, hogy a való világban mennyire meg hogy működünk.
- Olyan lehet ez a Facebook, mint mikor a vonaton utazol és kinézel gyorsan megy...
- És mennyi minden történik.
- Igen, vagy pedig, ha gyalog megyek, akkor mennyi mindent látok igazán. Vagy bicikli túrán. Az időbeli megélés meg a várakozás azért elég fontos. Amikor annyi idősök voltunk, a régi levélre a barátnőnkől mennyit tudtunk várni és az segítette az érzések mélyebb megélését... Nem gondolom, hogy mélyebben éljük meg, csak hogy hosszabban tart, a várakozás ami hasznos. A serdülő korban nagyon tudatosítani kéne az érzéseket. Nem tudják kifejezni az érzéseiket igazán, ez a tapasztalatom. Márpedig az elég fontos volna.

- Merthogy ők sem tudják kezelni, nem tudnak mit kezdeni saját érzéseikkel.
- Így la. De ha meg bírom fogalmazni akkor már könnyebb valamivel.
- Igen, mert ha azonosítom akkor már ugye mágikusan is aminek tudom a nevét annak az ura vagyok kvázi.
- Így van, mint a törpe, ha megmondják a nevét abban a pillanatban nekem dolgozik.
- Még valami esetleg identitás ügyben, vagy ami lényeges lenne?
- Hát, szerintem az olvasás lenne lényeges.
- Mondjuk pont ez a szétesős tanulmány írta, hogy nem is olvasnak az emberek. Merthogy pl. a Twitter meg az SMS, meg ilyesmi nagyon rövid, reakciók és benyomások jönnek. Nem az van, hogy elmélyülök valamiben, és főleg, ha 5-10'-enként másra gondolok, akkor nem is tudok, és ezért egyre rövidülnek a cikkek. Még régen mondta valaki, hogy ma az emberek nem műveltek, legfeljebb tájékozottak. Tehát a műveltséghez az kell, hogy kiolvassam a könyvet, benne éljek, tehát hogy ismerjem a szereplőket, hogy az beépüljön. A tájékozottsághoz meg nem sok kell, tudni kell a dolgokról, tudom hogy mi van és ennyi.
- Meg hogy hol találom. Szerintem a műveltség az bizonyos személyiség tulajdonság, tehát inkább összefügghet egy kicsit az emberséggel, emberiséssel az igazi műveltség. Míg a tájékozottság... Hát nem tudom. Na mindegy. Ebbe nem akarnék most belemenni, de hogy az olvasás az biztos jó volna, az tuti. Én sok gyereknek szoktam adni könyvet. Amikor már eltelik egy bizonyos idő akkor valahogy becsempészek egy könyvet neki. És amelyik végig olvassa, az úgy élvezi. Tehát ha már ott tart akkor már azt gondolom, hogy jó úton van.
- Pedig egyébként ilyen tini irodalomból rengeteg van, a Harry Pottertől a Twilightig stb. nagyon sok és igazán jó minőségű irodalom is van.
- Nem ilyeneket szoktam adni, felnőtten. És kifejezetten úgy, hogy egy kicsit hozzá igazítva. Hát képzeld el, hogy Csáth Géza pl. Ami igazán groteszk is, szélsőséges is, és nagyon élvezni tudják, különleges világa van. Vagy szeretem az Ötödik Sally-t, azt nem tudom ismered?
- Igen, egy ilyen tudathasadásos.
- Így van. Ott meg egy ilyen integráció van, hogy mindegyik részemet meg kell élni, ahhoz, hogy egységben legyek. Tehát ilyen könyveket szoktam nekik adni, úgy hozzájuk igazítva egy picit.
- Meg hát ugye az elején beszéltük, hogy elég komoly dolgokról filozofálnak, tehát igazából már nem a barbi-baba való nekik, hanem ha már gondolkodunk akkor gondolkodjunk és akkor menjünk bele.
- Felnőttként ne próbáljunk a barátjuk lenni. Ez nagyon fontos, hanem azt tudomásul kell veyük, hogy mi vagyunk a felnőttek, ez nem baj, sőt. Egyenrangúként kezelem, viszont időnként szoktam mondani, hogy kikapsz, ha nem fogadsz szót. Ezt a humorba téve. Nagyon érzékenyek a humorra, ismerik. De ehhez egy olyan kapcsolat kell amikor már meg lehet tenni. Én föl vállalom azt, hogy felnőtt ember vagyok és nem akarok serdülő lenni amikor vele beszélek. Ez fontos, mint ahogy az anyuka ne legyen barátnője a gyerekének, az apuka ne legyen barátja a fiának.
- Csinálunk ilyen csoportot fiatalokkal és ott sokszor előjött, hogy az egyik legnagyobb igényük a tisztelet. Amikor szóba került, hogy mi az ami kell akármilyen kapcsán a legalapvetőbbek között volt, hogy ők a tiszteletet várnák el. Fogadják el, tiszteljék őket, és ha ez megvan, akkor annak kapcsán a bizalom erre épülhet.

- Meg az egyenrangúság. Sok gyerek mondta, hogy nekem még biztosan nincs annyi gondom mint a felnőtteknek, szülőknek. Én meg mindig azt mondom hogy neked pont annyi gondod van, mint a felnőttek vagy a szülőnek vagy a hároméves gyereknek és hogy ezt mid-mind tisztelni kell. Merthogy abban a helyzetben neked pont akkora a gondod meg a teljesítményed mint nekünk. Tehát ebben teljesen egyformák vagyunk. És az énhatékonyság érzése az még jó lenne. Ha reális lenne, ehhez kell bármilyen tevékenység otthon, bárhol, ez lehet egy kert fölhasználása, mindegy. Hogy én képes vagyok dolgokra, mert sokszor hiányzik ez a dolog és már bele se fog.
- Meg amivel még találkozok az az, hogy sok gondjuk van és nem tudják, hogy normális-e? Tehát ha kiderül hogy ez az hogy így szenvedek meg dilemmázok meg tipródok meg így vagy úgy érzem magam - hogyha azt mondjuk, hogy ez normális akkor elég nagy feszültség lejöhet ebből...
- Ugyanaz mint az álmokkal. Normális, hogy ennyi gondom van.
- És ez meg fog oldódni, majd jön más, és nem kell félni hogy gondtalan lesz bárki is.
- Hanem fejlődni lehet benne.
- Ezzel meg kell küzdeni és akkor túllép...
- Ez így van. Teljesen. Még egy dolgot szeretnék mondani. Létezik ugye a nagyon fontos kortárs hatás, legyenek kapcsolatok, de azért létezik olyan, hogy vállalt magány. Ez pedig annyit jelent, hogy nem akarok minden áron egy csoporthoz tartozni. Ha az értékeim másak, akkor nem fogok ahhoz a csoporthoz tartozni, hanem megyek a saját értékeim mentén. És akkor akkor úgyis oda fogok egy csoporthoz tartozni majd.
- Megtalálom a csoportomat.
- Akkor meg. Fontosnak találom még a stréber fogalmának a tisztázását. Tehát nem az a stréber aki tanul. Sokszor fölmerül, és meg szoktam kérdezni, hogy miért, te buta akarsz maradni? És azt hogy lehet elérni – hát úgy, ha tanulok, világos. Tehát nem az a stréber, aki tanul, az a stréber, aki mások rovására akar központban lenni. Tehát ha én el akarom nyomni a másikat, az más. E tekintetben az én fejemben az is stréber, aki mondjuk egy osztálytársát csúfolja, piszkálja, mert mások rovására akar központba lenni. De miért? Mert bizonytalan a saját értékeiben. Hogyha a saját értékeivel kerülne a központba akkor nem bántana mást, meg akkor lennének értékei, amiket ki mer fejezni. De hogyha ő úgy tud központba kerülni, hogy Mariska ilyen csúnya, olyan csúnya, akkor bizony bizonytalan magában teljesen. Ezt nagyon fontos fogalomnak találom.
- Érthető, mondjuk nekem a stréberről nem ez jutott eszembe, inkább az aki így központba akar kerülni, de lehetőleg nem egyenesen.
- Mások rovására.
- Nem feltétlenül mások rovására, akár nyalizással, tehát ilyen kerülőutakon és alapvetően nem tisztességesen. Virágot visz a tanárnőnek meg megdicséri, ilyenek.
- Így, így, ezek is benne vannak, tehát egyre gondolunk.
- Nem feltétlenül mások rovására, de... benyalom magam... ez valamennyire mások rovására is van, igen.
- Ez is benne van. Szerintem ez már elég, nem?
- Szerintem is.
- Sok.
- Majd meghúzom valahol. Valami zárszó-féle esetleg?
- Semmivel sem jobbak vagy rosszabbak a fiatalok most mint régen. És nagyon-nagyon sok érték van bennük. Ez a benyomásom. A legkutyautóbb kölkökben is.

- Mint ahogy mi is kinéztünk egy pár éve.
- Így van. Talán egy picit jobban meg kell küzdeni felnőttként a fiatalokért.
- Más világ, más helyzet.
- Igen. Tehát hogy ami itt másabb, hogy az a tekinélyelvűség már nem ér. Azt nekünk ki kell harcolni, de hát ez korrekt. Szerintem.
- Merthogy nem adják ingyen, persze.
- Nem adják ingyen. Most meg kell értük harcolni, meg kell nyerni őket. És akkor szerintem ez a kölcsönös tisztelet.
- Hogyne. Hát azt biztosan megérik, ha valaki nem tiszteli őket és akkor simán úgy viszonyulnak hozzá, nem hagyják magukat.
- Nem. Míg régen másabb volt. Akkor is utálta az ember a hülyét, de...
- De legalább csendben volt.
- De csendben volt. Ma már nincsen csendben.
- Ez egyébként, ha akarom pozitív.
- Hát persze.
- Csak nem könnyű.
- Csak másabb. Jó lesz így?
- Megoldjuk. Köszönöm szépen.
- Nincs mit. Kedves egészségedre. Jó volt egy kicsit beszélgetni.